

Изазови са којима се деца на хранитељству суочавају током трајања пандемије корона вируса

Почетком марта биће годину дана како је у Србији пронађена прва особа заражена, тада још увек новим и недовољно познатим, корона вирусом. Од тог тренутка, наши животи су се неповратно променили. Зарад очувања сопственог, и здравља људи са којима смо долазили у контакт, било је потребно да променимо велики број својих навика и свакодневних рутина. Навика и рутина које су нас умиривале, давале нам сигурност, и чиниле наше животе предвидљивим. У року од неколико дана, од нас се очекивало да разумемо, прихватимо и применимо бројне мере за спречавање ширења заразе. Да редовно носимо заштитне маске, чешће и дуже перемо руке, те избегавамо већа окупљања и близак физички контакт, чак и са блиским особама, члановима наше породице и нашим пријатељима. Када су путем медија почеле да пристижу и вести о првим жртвама вируса, поред осећања збуњености, туге и љутње, код дела одраслих јавили су се и снажан страх и стрепња. Наступило је увођење карантина, а многи од нас су се осетили изоловано и немоћно. Блиски људи на које смо се до тада увек ослањали, нису нам били доступни, да нас умире, утеше, пруже нам потребну подршку. Ова осећања су се јављала у таласима, баш као и погоршања опште здравствене ситуације у земљи. Периоде релативног мира и уобичајеног живота смењивали су периоди појачане несигурности, стрепње и опреза. И нико није знао и могао да каже колико дуго ће таква ситуација потрајати.

Ако је у претходних годину дана било тешко бити одрасли, са колико су се тек изазова суочавала деца, посебно она на смештају у хранитељским породицама? Пошто је значајан део њих, пре доласка у хранитељске породице, доживео велики број промена и губитака, ово стање опште неизвесности и непредвидљивости код многих је умањило доживљај сигурности и појачало осећања страха, узнемирености и бриге. Очекивано, нека деца су се плашила да ће се разболети, али их је више плашила могућност смештања у болницу. Веровали су да ће због природе болести морати да буду потпуно изоловани, те да ће тамо провести нереално дуг временски период. Друга су бринула да ће се хранитељи разболети или преминути, да ће поново изгубити особе које воле и за које су везани. Страх је појачаван и уверењем ће они због тога морати да буду премештени, било у другу хранитељску породицу, било у дом. Јавила се сумња у способност хранитеља да их заштите, јер су вести о смрти и болести преплавиле медије.

Зависно од узраста детета, ови страхови су или јасно доживљени, некада и исказани речима, или чешће, показани и проживљени невербално. Мисли се на појачану раздражљивост, моторни немир, честу плачљивост, одбијање хране или пак преједање, односно отежано успављивање и друге поремећаје сна. Код одређене, посебно млађе деце, појачао се страх од одвајања. Хранитељи су често препознавали како их дете не испушта из вида, стално је уз њих, прати их у стопу или их чешће него иначе зове телефон када је у школи. Када би ипак дошло до одвајања, деца су имала потребу за уверавањем хранитеља да ће се вратити, да их неће оставити и напустити. Посебно критичан период дана било је време за одлазак у кревет, па су неки хранитељи дуже успављивали децу, а неки су млађој деци поново дозволили да спавају са њима у истој соби или кревету. Деци је било потребно да осете да су, одрасли у које имају поверења и које воле, у близини. Да су спремни и да могу да их заштите.

Са друге стране, ситуације у којима је неко од чланова хранитељске породице био заражен, доводиле су до изолације и прекида, односно проређивања физичког контакта између деце и хранитеља. Слично се, у циљу превентиве, догађало и у хранитељским породицама у којима је неки од чланова био угроженог здравља. Како су додир, миловање, љубљење и пружање неге

путем физичког контакта, од пресудног значаја за дечији осећај сигурности и припадања, дужи прекиди овакве размене су код млађе деце стварали доживљај да нису вољена и да су она одговорна за такво стање.

Претходну годину обележили су и ређи лични контакти деце са сродницима. Док је негде то надомештено чешћим виђањем путем интернета, код неке деце је појачало бригу за добробит родитеља или других сродника, који се нису редовно јављали. Потреба за редовним контактима је код деце била врло снажна, а могућности њиховог одражавања сасвим ограничене, ван контроле и деце и хранитеља.

За децу школског узраста, промена динамике и начина одржавања наставе, имали су вишеструке последице. На једном опшტიјем нивоу, школа је престала да буде предвидљива и добро позната средина, повезана са јасним недељним и дневним распоредима. Највећи захтев за прилагођавањем се односио на праћење наставе путем медија, тачније телевизије и интернета. Мада је једном делу деце оваква промена пријала, омогућивши им да наставу прате својим темпом, већи број хранитеља је препознао да је такав облик наставе значио више њиховог ангажовања, те повећање притиска и захтева, и за њих и за децу. Изостанак јасне дневне рутине је утицао на капацитете деце да усмере своју пажњу и савладају нова знања и вештине. Многи су се пожалили да им недостаје концентрације и да су мање мотивисани за испуњавање школских обавеза. Како део хранитеља и иначе није успевао да задовољи образовне потребе деце на смештају, притисак је растао јер није могла да буде ангажована додатна образовна подршка (приватни часови). Било је важно поштовати рокове које су поставиле учитељице и наставници, градиво се брзо гомилало, а ни техничке могућности (брзина интернет везе, функционалност коришћених апликација и сл) често нису ишли на руку деци и хранитељима.

Чини се да су се најснажније промене у претходној години догодиле на плану социјалних контаката, баш као и код одраслих. Током трајања карантина, они су се, барем за старију децу, сводили на контакте путем социјалних мрежа. Иако је реч о виду комуникације коју млади често преферирају, пролонгирање ситуације пандемије је код многе деце изазвало јављање осећања недостајања, усамљености и искључености. Не само да деца нису редовно одлазила у школу, већ су била и спречена да се баве омиљеним ваннаставним активности, било да је реч о неком спорту, пробама фолклора или часовима плеса и страног језика. Многи хранитељи су се пожалили како су деца превише времена проводила на интернету и да они често нису били у стању да у довољној мери надзиру садржаје са којима она долазила у контакт. Некада је то доводило до појачане узнемирености деце услед читања или гледања садржаја који нису примерени, али и до учесталије појаве насиља на интернету, где су деца нижег самопоуздања и самопоштовања била у улози жртве.

На крају, важно је истаћи да су околности пандемије имале и бројне позитивне ефекте, које после годину дана јасније можемо да сагледамо и уважимо. Тако су многа деца на хранитељству препознала да су у данима карантина, више него икада раније, имала прилику да доживе “породицу на окупу”. Одрасли нису одлазили на посао, па су се створили услови за боље упознавање и продубљивање односа између хранитеља и деце. Запослени, често одсутни хранитељи, добили су прилику да уђу у нове улоге и добију нове задатке, а некој деци је то веома пријало. Осим тога, деца са тешкоћама у учењу, као и деца која су анксиозна приликом одговарања у школи, осетила су олакшање када је настава почела да се одвија путем интернета. Хранитељи су препознали да су та деца “пронашла свој темпо” и да су била мотивисанија за учење, што се одразило и на њихов школски успех. Налик њима, овакав начин одржавања наставе пријао је и социјално анксиозној и стидљивој деци, као и деци која су се осећала одбачено или неприхваћено од стране вршњака. У оваквим условима, доживљавали су да имају више избора и контроле над оним што им се дешава, да могу да бирају када ће се укључити у